

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.1.9>**ROBERT DICK – REWOLUCYJNY KOMPOZYTOR I FLECISTA PRZYSZŁOŚCI****Julia Danilchenko**

wykładowca „Szkoły Artystycznej nr 2 w. Opytne”,
 aspirant Katedry Sztuki Muzycznej i Choreografii
 Lugańskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Tarasa Szewczenki
 (Bachmut, Ukraina)
 ORCID ID: 0000-0003-1243-6728
 julia.danilchenko555@gmail.com

Adnotacja. Pracę poświęcono badaniu twórczej ścieżki współczesnego rewolucyjnego kompozytora wykonawcy Roberta Dicka. Artykuł ujawnia cechy stylu kompozytorskiego, działalność wykonawczą, teoretyczną i pedagogiczną współczesnego muzyka. Metodologia badania polega na zastosowaniu ogólnej naukowej zasady obiektywizmu, biograficznej, systemowej, analitycznej, stylowej, historyczno-typologicznej metody w badaniu danych biograficznych Roberta Dicka, cech twórczego dziedzictwa rewolucyjnego kompozytora, żywego flecisty XXI wieku. Robert Dick jest uważany za innowatora w sztuce fletu, autora ważnych prac w pedagogice fletu XX wieku. „*The Other Flute*” jest uważana za podstawową książkę metodyczną we współczesnym wykonywaniu fletowym. W roli popularnego artysty na flecie Robert Dick biegle opanował różne gatunki muzyczne, a mianowicie klasykę, jazz, rock, muzyką elektroniczną i world music. Jego wykonanie jest nasycone nowoczesnymi technikami. Awangardowy flecista, wynalazca „*Glissando Headjoint*” nie jest uważany za odkrywcę niestandardowych technik, jednak jego model zastosowania i notacja zaawansowanych technik są przekonująco i praktycznie pokazane szerokiemu gronu flecistów. W ponad dwustu utworach kompozytor demonstruje zdolność fletu do wykonywania różnych ról muzycznych w każdym gatunku.

Słowa kluczowe: dziedzictwo twórcze, eksperymentator flecista, pedagog fletu „awangardowego”, zaawansowane techniki, Glissando Headjoint.

ROBERT DICK – REVOLUTIONARY COMPOSER AND FLUTIST OF THE FUTURE**Julia Danilchenko**

teacher of the Opytne village Art School No. 2
 Graduate Student of the Department of Musical Art and Choreography
 of Lugansk National University named after Taras Shevchenko (Bakhmut, Ukraine)
 ORCID ID: 0000-0003-1243-6728
 julia.danilchenko555@gmail.com

Abstract. The work is devoted to the study of the creative path of the modern revolutionary composer-performer Robert Dick. The article reveals the features of the composer's style, performance, theoretical and pedagogical activities of a modern musician. The research methodology is the application of the general scientific principle of objectivity, biographical, systematic, analytical, stylistic, historical and typological methods in the study of biographical data of Robert Dick, features of the creative heritage of the composer-revolutionary, bright flutist of the XXI century. Robert Dick is rightly considered an innovator in the art of flute, the author of important works in flute pedagogy of the twentieth century. “*The Other Flute*” is considered the main methodical book in modern flute performance. As a popular flute player, Robert Dick is fluent in a variety of music genres, including classical, jazz, rock, electronic, and world music. Its performance is full of modern techniques. The avant-garde flutist, inventor of the Glissando Headjoint is not considered a pioneer of non-standard techniques, but his model of application and notation of advanced techniques are convincingly and practically demonstrated to a wide range of flutists. In more than two hundred works, the composer demonstrates the ability of the flute to perform various musical roles in any genre.

Key words: flutist-experimenter, teacher of “avant-garde” flute, extended techniques, creative heritage.

РОБЕРТ ДІК – РЕВОЛЮЦІЙНИЙ КОМПОЗИТОР ТА ФЛЕЙТИСТ МАЙБУТНЬОГО**Юлія Данильченко**

викладач «Мистецької школи № 2 с. Опитне»,
 аспірант кафедри музичного мистецтва та хореографії
 Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
 (м. Бахмут, Україна)
 ORCID ID: 0000-0003-1243-6728
 julia.danilchenko555@gmail.com

Анотація. Робота присвячена дослідженню творчого шляху сучасного революційного композитора-виконавця Роберта Діка. У статті розкриваються особливості композиторського стилю, виконавська, теоретична та педагогічна діяльність сучасного музиканта. Методологію дослідження становить застосування загальнонаукового принципу об'єктивності, біографічного, системного, аналітичного, стильового, історико-типологічного методів у дослідженні біографічних даних Роберта Діка, особливостей творчої спадщини композитора-революціонера, яскравого виконавця-флейтиста ХХІ ст. Роберт Дік по праву вважається новатором у флейтовому мистецтві, автором важливих робіт у флейтовій педагогіці ХХ століття. *“The Other Flute”* вважається основною методичною книгою у сучасному флейтовому виконавстві. Як популярний виконавець на флейті Роберт Дік вільно володіє різними музичними жанрами, такими як: класика, джаз, рок, електронна музика та world music. Його виконання насичене сучасними техніками. Авангардний флейтист, винахідник *Glissando Headjoint* не вважається першовідкривачем нестандартних технік, проте його модель застосування та нотація розширених технік переконливо та практично демонструються широкому колу флейтистів. Більш ніж у двохсот творах композитор демонструє можливість флейти виконувати різну музичну роль у будь-якому жанрі.

Ключові слова: творча спадщина, флейтист-експериментатор, педагог «авангардної» флейти, розширені техніки, *Glissando Headjoint*.

Вступ. Роберт Дік по праву може посідати почесне місце серед легендарних флейтистів, таких як Жак Оттетер, Йоахім Кванц, Чарльз Ніколсон, Теобальд Бьом, завдяки своїм нестандартним підходам, яскравому перетворенню сприйняття інструмента, композиторському стилю, модернізації флейти тощо (Keeling, 2017: v).

У світовій науковій літературі про творчий шлях, педагогічну діяльність, композиторсько-виконавський стиль та новаторство в галузі флейтового мистецтва Роберта Діка висвітлено в дослідженнях закордонних науковців, таких як: Еліза Шепард (*Eliza Shephard*), Крістіан Фернквіст (*Christian Fernqvist*), Карін Бійстервельд (*Karin Bijsterveld*), Мартен Шульп (*Marten Schulp*), Дебора Керолін Фетер (*Deborah Carolyn Fether*), Мелісса Кілінг (*Melissa Keeling*).

Мета роботи полягає у дослідженні та систематизації творчої діяльності, виконавської та педагогічної спадщини найважливішого новатора у сучасній флейтовій музиці Роберта Діка.

Основна частина. Перед дослідженням ставилися такі завдання: розглянути основні події творчого шляху Роберта Діка за періодами, висвітлити особливості його композиторсько-виконавчого стилю, скласти перелік педагогічних робіт та хронологію сольних альбомів виконавця-флейтиста.

Матеріал і методи досліджень. У ґрунтовній роботі Мелісси Кілінг *“Worlds of If: Analyses of the Composed and Improvised Works of Robert Dick”* було досліджено біографічні дані Роберта Діка, особливості музичного стилю композитора-виконавця, проаналізовано деякі твори та імпровізації зі спадщини американського композитора.

Дослідниця Еліза Шепард через висвітлення можливостей *Glissando Headjoint* позначає актуальність модифікації флейтової голівки, а також важливого внеску Роберта Діка у флейтове мистецтво.

Крістіан Фернквіст, фокусуючись на застосуванні розширених технік у флейтовому виконавстві, торкається питань нових дизайнів інструмента. До списку сучасних моделей флейти увійшла інноваційна голівка флейти Роберта Діка *Glissando Headjoint*. Дослідник описує важливий внесок провідного прихильника сучасної флейти в переосмислення інструмента з монофонічного у поліфонічний.

Дебора Керолін Фетер у своїй роботі, спираючись на конструктивні особливості флейти системи Теобальда Бьома, досліджує створення нових моделей інструментів, а саме модернізацію голівки флейти. Серед інноваційних моделей *Butterfly headjoint* Джека Гусмана (*Jack Goosman*), *“UpRite” headjoint* компанії *Drelinger* приділяється увага *Glissando Headjoint* Роберта Діка.

У науковій статті Карін Бійстервельд та Мартена Шульпа досліджується інтенсивне співробітництво Роберта Діка та Єви Кінгма у виготовленні флейт нової системи. Роберт Дік «...виявився дуже зацікавленим у використанні сучасних технологій» (Bijsterveld & Schulp, 2004: 663). Відомий американський флейтист-композитор нової музики давав концерти по всій Європі з метою демонстрації моделі голландського майстра, складав твори для флейти *“Kingma system”*. Після такого активного просування нової моделі інноваційна флейта ХХІ ст. стала популярним інструментом серед багатьох професійних флейтистів та студентів (Bijsterveld & Schulp, 2004: 663).

Крім закордонних науковців, експерименти у сфері конструктивних змін інструмента досліджуються українським науковим діячем М.О. Перцовим. У науковій статті «Сучасні модифікації флейти та їх використання в музичній практиці» дослідник розкриває значення та особливості *Glissando Headjoint* Роберта Діка.

Результати та їх обговорення. Роберт Дік (04 січня 1950 р.) – американський композитор, флейтист-експериментатор, педагог, народився та виріс у Нью-Йорку (Бруклін). Ступінь бакалавра та магістра з композиції отримав у Єльському університеті (*Yale University*). Його творча спадщина складається з двохсот творів, написаних для флейти, а також для інструментів флейтового сімейства. Завдяки його музиці та виконавській практиці флейтовий світ побачив широкі можливості інструмента, що використовуються у різних жанрах, виконуючи функцію не тільки мелодичного інструмента, а також роль ударних інструментів, акомпанементу через застосування розширених технік.

Творчий шлях Роберта Діка дослідниця Мелісса Кілінг пропонує поділити на такі періоди:

- I. Раннє життя та кар'єра (1950–1973).
- II. Раннє професійне життя (1974–1990).
- III. Життя у Європі (1991–2001).

IV. Повернення до Сполучених Штатів (2002–дотепер).

До першого творчого періоду ми можемо віднести такі важливі події.

Інтерес до музики у Роберта Діка проявився у вісім років після того, як він у 1958 році по радіо почув пісню Боббі Дея “*Rockin’ Robin*” з коротким, але яскравим соло на пікколо. Ця подія надихнула хлопця вчитися гри на флейті.

У 1958–1960 роки юний музикант навчається гри на флейті у Натана Капела (*Nathan Kapell*). Два роки Роберт Дік вивчав основи інструментальної техніки, гру на флейті як одноголосного інструмента (Keeling, 2017: 4). У десятирічному віці учень звернув увагу на те, що і на фортепіано, і на віолончелі можна грати акордами, інтервалами. Обмеження флейти (одноголосне звучання) вже на той момент не влаштувало музиканта. Сам Роберт Дік каже, що таке становище у виконавстві на флейті для нього було категорично неприйнятним. З цього моменту він почав експериментувати зі звуковими можливостями інструмента (Keeling, 2017: 4–5).

У 1959 році Роберт Дік відвідав концерт Жан-П’єра Рампаля (*Jean-Pierre Rampal*) у Карнегі-Хол (*Carnegie Hall*), що так само вплинуло на його подальше зростання як музиканта.

У 1960–1964 роки Роберт Дік навчається гри на флейті у класичного виконавця Генрі Злотника (*Henry Zlotnik*), який навчає свого учня, використовуючи стандартні технічні вправи та етюди (Keeling, 2017: 5).

У 1963 році у Роберта Діка відбувається перший досвід імпровізації в музичному таборі Мерривуд (*Merrywood Music Camp*) у Леноксі, штат Массачусетс (Keeling, 2017: 6). А вже в Єльському університеті флейтист давав імпровізовані дуетні концерти (Keeling, 2017: 10).

У 1964–1968 роки Роберт Дік продовжує свою музичну освіту у Вищій школі музики та мистецтва ЛаГуардія (*High School for Music and Art LaGuardia*) у Манхеттені (Keeling, 2017: 5).

У 1965 році він навчається в Інституті Тенгльвуда університету Бостона (*Boston University Tanglewood Institute, BUTI*). У цей період Роберт Дік починає реалізувати свій шлях композитора та імпровізатора. Кілька років навчається у Джеймса Паппуцакіса (*James Pappoutsakis*), навчання проходило в класичному стилі (особлива увага була націлена на якість звучання інструмента) (Keeling, 2017: 6–7).

У 1966 році Роберт Дік уперше стикнувся з новою технікою – мультифонікою, ознайомившись зі статтею Джона Хейса (*John Heiss*) “*For the Flute: A List of Double-Stops, Triple-Stops, Quadruple-Stops, and Shakes*”, в якій пояснювався принцип багатоголосного звучання інструмента. Ознайомлюється із записами флейтиста Северіно Гаццеллоні (*Severino Gazzelloni*), відомого новаторською мультифонікою, виконанням творів сучасних композиторів, таких як Едгар Варез (*Edgard Varèse*), Бруно Мадерна (*Bruno Maderna*), Лучано Беріо (*Luciano Berio*) тощо (Keeling, 2017: 6).

У 1968–1970 роки Роберт Дік навчається гри на флейті у Джуліуса Бейкера (*Julius Baker*). Уроки були орієнтовані на оркестрову кар’єру (Keeling, 2017: 7). У цей період починає навчання за програмою CUNY (*City University of New York Graduate Center Fresh Program*) (програми для першокурсників центру випускників).

У 1970–1973 роки проходить навчання в Єльському університеті. Вчителем з композиції був Роберт Морріс (*Robert Morris*), який через роки став наставником Роберта Діка в процесі написання важливої праці “*The Other Flute*”. Роберт Морріс познайомив свого учня з “*World Music*” і електронною музикою. Ці музичні напрями згодом стали важливим складником його композицій. Роберт Дік вивчав електронну музику у професорів Єльського університету Бюлента Арела (*Bülent Aral*) та Джейкоба Дракмана (*Jacob Druckman*), а класичне виконання на флейті вивчав у Томаса Найфенгера (*Thomas Nyfenger*), який демонстрував цінність імпровізації та гри на слух (Keeling, 2017: 9–11).

У процесі експериментів зі звуком та пошуку свого стилю на Роберта Діка вплинула популярна музика кінця 1960-х – початку 1970-х років (Keeling, 2017: 10). Він слухав такі групи, як *Grateful Dead*, *Rod Stewart*, *The Staples Singers*, *Quicksilver Messenger Service*, *Janis Joplin*, *Iron Butterfly*, *Traffic* та ін. Його натхненниками були *Beatles*, *Cream*, *Jimi Hendrix*. Із самого початку свого музичного зростання Роберт Дік експериментував зі звуком флейти.

У 1970 році Роберт Дік дає перший сольний концерт своїх творів у рамках музичного фестивалю Шаффера (*Schaffer Music Festival*) у соборі Святого Іоанна Богослова. Ця подія принесла йому перший творчий успіх, який був уперше згаданий у статті *New York Times* “*Who Makes Music and Where*” (5 липня, 1970). Програма сольного концерту «електричної флейти» складалася з оригінальних творів, наприклад, “*Come With Me for a Walk*”, яке Роберт Дік виконував на срібній флейті Теобальда Бьома під мікрофон, підключеним до різних електронних пристроїв, як *talkbox* – переговорного пристрою, який змінює звук. Музикантом були продемонстровані його перші дослідження імпровізації, композиції та електронної апаратури (Keeling, 2017: 9).

У 1973 році Роберт Дік публікує перше соло для флейти “*Afterlight*”, присвячене Джеймсу Паппуцакісу. Цього ж року флейтист-композитор отримав ступінь бакалавра мистецтв та ступінь магістра з композиції (Keeling, 2017: 9). На останньому курсі Єльського університету Роберт Дік працював над сміливим проєктом, а саме: компілював усі можливі нетрадиційні звуки та мультифоніку на флейті. Результатом такої праці під керівництвом Роберта Морріса стала перша велика публікація винахідника “*The Other Flute: A Performance Manual of Contemporary Techniques*”.

У другий період творчості флейтиста-композитора увійшли такі події. У 1974 році піонер нетрадиційної гри на флейті демонструє на з’їзді Національної асоціації флейтистів (*National Flute Association*) розширені техніки (*extended techniques*). То була його перша презентація технік на щорічному з’їзді флейтистів.

Роберт Дік надав лекцію-демонстрацію розширених технік. На той момент це була відносно нова галузь сучасної практики гри на флейті (Keeling, 2017: 13).

У 1975 році Роберт Дік публікує свій перший педагогічний посібник для флейтистів “*The Other Flute*”.

У 1977–1980 роки Роберт Дік співпрацює з нью-йоркським музичним гуртом “*Creative Associates*”, який знаходився в “*Center of the Creative and Performing Arts*” Університету Буффало (Keeling, 2017: 13). У цей період музикант працював з такими композиторами, як Ерл Браун (*Earle Brown*), Мортон Фельдман (*Morton Feldman*) та Тору Такемітсу (*Toru Takemitsu*). У рамках серії концертів “*Creative Associates*” Роберт Дік мав можливість виконати свої оригінальні композиції, а саме: *Force* (1976), *Time Line* (1977), *Smoker* (1977), *Golden Rain* (1979), *Bugs in Branches* (1979), *39*S* (1979), *The Idealist* (1979), *It's Just the Everfalling Dust* (1980) (Keeling, 2017: 14). Жоден із зазначених творів не було опубліковано у вигляді нотних збірок, практично всі композиції були виключені Робертом Діком зі свого репертуару після 1980 року, крім *Force*, яка було записана в альбомі *Tambastics* (1992). У 1978 року виконавець-флейтист навчається циркулярного дихання у Ореля Ніколе у Фрайбурзі (Німеччина). Швейцарський флейтист демонстрував володіння циркулярним диханням під час виконання кантат І.С. Баха та інших класичних творів. Роберт Дік у цей час вивчає акустику у Артура Бенаде (*Arthur Benade*), працює в IRCAM у Парижі (Франція) (Keeling, 2017: 17). Саме у цей час флейтист майбутнього освоює «циркулярне дихання» – техніку, яка згодом стала важливим компонентом його композиторського, імпровізаційного та виконавського стилю. У 1980 році було опубліковано другий твір композитора “*Flames Must Not Encircle Sides*” (Keeling, 2017: 17).

У 1981 році був випущений перший сольний альбом оригінальних творів Роберта Діка “*Whispers and Landings*” (Keeling, 2017: 20). Твір “*Or*” (1981), що увійшов до цього альбому, було опубліковано у вигляді нотного матеріалу.

У 1984 році була опублікована перша збірка шести етюдів “*Flying Lessons: Volume I*” з використанням сучасної техніки гри на флейті (*Robert Dick, Flying Lessons: Volume I (New York: Multiple Breath Music, 1984)*). У цьому ж році Роберт Дік був вибраний на посаду голови Комітету Нової Музики Національної Асоціації Флейтистів (*National Flute Association New Music Committee*). Цей пост музичний діяч обіймав до 1990 року.

У 1986 році Роберт Дік опублікував педагогічний посібник для флейти “*Tone Development Through Extended Techniques*” (Розвиток звуку за допомогою розширених технік). Ця праця вважається бестселером, тираж публікації становив понад 10 000 примірників (Keeling, 2017: 24). Цього ж року виконавець-композитор випускає другий сольний альбом “*The Other Flute*”, в який увійшли аранжування і твори композиторів XX століття.

У 1987 року була опублікована монографія Роберта Діка “*Circular Breathing for the Flutist*” (Циркулярне дихання для флейтиста). Цього ж року було видано “*Flying Lessons: Volume II*” з навчальною касетою.

У 1989 році Роберт Дік створює композицію “*Lookout*” (1989) на замовлення Національної Асоціації Флейтистів для *High School Soloist Composition*. Твір став програмним і увійшов у стандартний флейтовий репертуар. В цей час виходить друге видання “*The Other Flute: A Performance Manual of Contemporary Techniques*” (1989).

У 1990 році Роберт Дік опублікував єдиний Концерт для флейти, струнних і ударних на замовлення Національного Фонду Мистецтв (*National Endowment for the Arts*).

Третій етап творчого шляху Роберта Діка особливо важливий для нашого дослідження, бо у цей час нью-йоркський новатор перебував у Європі. Протягом цього часу він проводив майстер-класи у Швейцарії. Записує двадцять три сольні та камерні музичні композиції, а саме: “*Anamnesis*” (1991), “*Proprio-centricity*” (1991), “*Eye in the Sky*” (1992), “*If*” (1992), “*Greenhouse*” (1993), “*Density 21.5,6,7&8*” (1994), “*Digging It Harder from Afar*” (1995), “*Sometimes, Perpetually*” (1995-96), “*All the Time, Anyway*” (1996), “*New Truths, Not Vicious Pleasures*” (1997), “*Paint Your Mammoth*” (2000) та інші. У виконавській практиці починаючи з 1996 року виконавець застосовує модель флейти *Kingma System* як основний інструмент. Розробляє модель *Glissando Headjoint*. Роберт Дік стає визнаним педагогом, виконавцем, композитором. В 1992 році він отримав нагороду *NEA Composer's Fellowship*, а в 1994 році – *Guggenheim Foundation Fellowship Award* (Keeling, 2017: 25–26). У 1997 році новатор створює перший функціональний прототип флейтової голівки *Glissando Headjoint*. В 1999 році виконавець дає сольний концерт на з'їзді Національної Асоціації Флейтистів (*National Flute Association*). За цей період Роберт Дік випустив такі альбоми: “*Ladder of Escape 5*” (1991) “*Third Stone from the Sun*” (1993), “*Worlds of If*” (1995), “*Jazz Standards on Mars*” (1998), “*Gudira*” (1998) – перший альбом, у якому використовувалася голівка *Glissando Headjoint*, – “*King Chubby: Other Times*” (2000), “*Telemann: Twelve Fantasias for Flute Solo*” (2001). Композитор склав і опублікував серію нових творів для флейти, а саме: “*Fish Are Jumping*” для флейти соло (1999), “*Eyewitness*” для флейтового квартету (1999), “*Paint Your Mammoth*” для флейтового ансамблю (2000), “*Techno Yaman*” для флейти і ритм-машини (*drum machine*) (2001), “*A New Prehistory*” (2001) – секстет був складений на замовлення Фонду Кусевичького (*Koussevitsky Foundation*) (Keeling, 2017: 28).

Щодо уподобань Роберта Діка до моделей інструмента необхідно відзначити, що в 1996 році виконавець почав застосовувати флейту *Kingma System*. Ця модель була створена голландським майстром у 1995 році. Адаптуючи інструмент під свої виконавські потреби, виконавець розширює мультифонічні можливості моделі, яка стала позначатися як флейта *Robert Dick Modified Kingma System*. З 1996 року ця флейта стає основним інструментом Роберта Діка. Другою важливою подією в модернізації лабіального інструмента стала розробка моделі флейтової голівки *Glissando Headjoint*. У 1997 році було створено першу

функціональну голівку *Glissando Headjoint*. «Glissando Headjoint є плаваючою голівкою флейти, яка телескопічно пересувається вправо або вліво по відношенню до базової позиції. Рух насадки флейтист здійснює шляхом впливу лицьовими м'язами, тоді як два виступаючих упори, на зразок крил, охоплюють нижню частину обличчя виконавця» (Pertsov, 2017: 314). Інноваційна голівка флейти дозволяє виконавцям виконувати різноманітні комбінації глісандо в межах інтервалу кварта. Вперше Роберт Дік зробив запис, використовуючи нову модель флейтової голівки в альбомі *Guidira* (1998) з Баррі Гаєм (*Barry Guy*) (контрабас) та Ренді Рейн-Ройшем (*Randy Raine-Reusch*) (азіатські цитри, азіатські духові інструменти, перкусія). Після першої прем'єри експериментатор досить часто використовує голівку *Glissando Headjoint*, особливо в живих виступах та під час імпровізації. З 2004 року унікальна модель флейтової голівки стала комерційно доступним продуктом (Keeling, 2017: 28). «*Glissando Headjoint®* є зареєстрованим товарним знаком Роберта Діка» (Shephard, 2020: ii).

Четвертий етап творчості починається з моменту повернення Роберта Діка з Європи на свою батьківщину. У 2002 році композитор-виконавець повертається до Сполучених Штатів. У 2002–2003 роки обіймає посаду запрошеного професора флейти в Університеті Айови (*University of Iowa*). З 2003 року стає професором флейти у Нью-Йоркському університеті. У 2007 році на факультеті Аспірантури Міського університету Нью-Йорка (*City University of New York*) викладає уроки гри на флейти, керує камерними ансамблями (Keeling, 2017: 29). У 2014 році отримує нагороду від Національної асоціації флейтистів *Lifetime Achievement Award* за великий внесок у музичне мистецтво в ролі композитора, винахідника, імпровізатора, виконавця, педагога (Keeling, 2017: 32).

У 2015 році відкриває в Нью-Йорку власну музичну студію (*Robert Dick Residential Studio in New York City*) з метою розширення своєї педагогічної діяльності. *Residential Studio* – це інтенсивний курс навчання гри на флейті тривалістю в один семестр. Студія не пов'язана з жодною школою або університетом, відкрита для випускників та професійних флейтистів. Під час курсу основна увага приділяється розвитку сучасної техніки, розкриттю творчих здібностей у вигляді імпровізації та навчання того, як побудувати музичну кар'єру у ХХІ столітті (Keeling, 2017: 31).

З 2003 року композитор опублікував кілька творів, а саме: “*everyone@universe.existence*” (2003) для флейти та звукозаписного пристрою, “*Time is a Two-Way Street*” (2004) для двох флейт, “*Gravity's Ghost*” (2007) для пікколо соло – твір було написано у 2003 році на замовлення Національної Асоціації Флейтистів для конкурсу *Piccolo Soloist Competition 2004*, “*Air is the Heaviest Metal*” (2008/2014) (Keeling, 2017: 30).

Після 2002 року Роберт Дік видає спільні альбоми камерної музики, а саме: “*Columns of Air*” (2003), “*Vindonissa*” (2003), “*Doh Tala*” (2008), “*Flutes & Voices*” (2009).

У 2005 році разом зі своєю дружиною Урселою Шліхте (*Ursel Schlicht*) випускають альбом “*Photosphere*”, в 2016 році – “*Galilean Moons*” (на замовлення *International Festival Cervantino*). У 2015 році в альбомі “*Mavericks*” було записано твір Роберта Діка “*Sliding Life Blues*” для флейти соло та *Glissando Headjoint*. У 2016 році композитор-виконавець випускає сольний альбом “*Our Cells Know*”, в якому містяться імпровізації на контрабасовій флейті. Музикант стверджує, що “*Our Cells Know*” – це найкраща і найоригінальніша сольна імпровізація, яку він коли-небудь створював.

Аспекти композиторського та виконавського стилю Роберта Діка

Для розкриття своїх музичних переконань експериментатор використовує у творчій діяльності розширені техніки гри на флейті, а саме: *multiphonics*/мультифоніку, *microtones*/мікротони, *harmonics*/гармоніки, *residual tones*/залишкові тони, *glissandi*/глісандо, *whisper tones*/шепіт тонів, *circular breathing*/циркулярне дихання та інші. Для Роберта Діка флейта не є одноголосним інструментом. Володіючи світовими традиціями гри на флейті, новатор використовує широкий спектр звукових можливостей інструмента, спираючись на «акустичні звуки і звуки тварин, а також звуки, які, якими б не були їх асоціації, унікальні для флейти» (Keeling, 2017: 35). Головною заслугою музиканта вважається запровадження розширених технік у флейтову виконавську практику. Його концепція «розширені техніки покращують загальне звучання інструмента» має широке визнання та практичне впровадження серед флейтистів (Keeling, 2017: 45).

На виконавський та композиторський стиль Роберта Діка вплинула американська популярна музика, зокрема рок-музика 60–70-х років. Хоча особливості класичної музики не набули критичного ставлення композитора-виконавця (Keeling, 2017: 35).

Імпровізація є також важливим аспектом у творчій лабораторії експериментатора. Роберт Дік відроджує особливості композитора-виконавця ХVIII століття. Багато альбомів та опублікованих творів Роберта Діка містять імпровізацію, яка знаходиться в контексті самого твору чи музичного запису (Keeling, 2017: 35).

Педагогічні матеріали Роберта Діка

У 1975 році було опубліковано педагогічний посібник для флейтистів “*The Other Flute: A Performance Manual of Contemporary Techniques*”. Перше видання включало главу «Електронна флейта» (“*The Electric Flute*”), в якій описуються передові методи гри з мікрофонами та іншою електронікою.

Така методична праця є ґрунтовним посібником з мультифоніки та інших розширених технік гри на флейті. В роботі надаються таблиці аплікатур для *multiphonics*/мультифоніки, *microtones*/мікротонів, розглядаються такі сучасні техніки, як *circular breathing*/циркулярне дихання, *glissandi*/глісандо, *jet whistles*/реактивні свистки, *whisper tones*/шепіт тонів та інші техніки. З моменту публікації “*The Other Flute*” Роберт Дік отримав репутацію піонера в галузі розширених технік гри на дерев'яних духових інструментах, інструментального дизайну та досягнень у класичній, джазовій композиції та імпровізації. Праця, за словами

Роберта Діка, була написана як подарунок «композиторам та флейтистам усього світу, щоб кожен міг використати нові аспекти гри на флейті для реалізації власних музичних видінь» (Rees, 2008). До педагогічного посібника увійшла перша опублікована композиція композитора “*Afterlight*”. У 1973 році твір був відзначений премією “*B.M.I. Oliver Daniel*” (Keeling, 2017: 12).

У 1984 році була опублікована перша збірка шести етюдів “*Flying Lessons: Volume I*” (1984) для сучасної техніки гри на флейті. До збірки була випущена касета з метою демонстрації нових технік виконання етюдів для флейтистів.

У 1985 році було випущено навчальний запис до опублікованого твору “*Afterlight*”.

У 1986 році опубліковано бестселер “*Tone Development Through Extended Techniques*” – педагогічний посібник з виконання розширених технік гри на флейті, тираж становив понад 10 000 екземплярів (Keeling, 2017: 24). У цій роботі розглядаються такі техніки, як *throat tuning*/налаштування горла, *singing and playing*/одночасний спів та гра, *harmonics*/гармоніки, *multiphonics*/мультифоніки. Роберт Дік переконаний, що нетрадиційні техніки приносять користь традиційній грі на флейті. Він стверджує, що звучання інструмента покращується через виконання нових технік, а саме: суттєво розвивається чутливість та гнучкість амбушюру, витривалість, покращується виконавське дихання, збагачується тембральними фарбами звучання інструменту, розширюється діапазон динамічних нюансів. Існує припущення, що на створення цієї роботи вплинула книга Марселя Моїза “*Tone Development Through Interpretation*”. (Keeling, 2017: 191).

У 1987 році було опубліковано монографію Роберта Діка “*Circular Breathing for the Flutist*”. Ця праця вважається базовим джерелом вивчення техніки циркулярного дихання для флейтистів (Keeling, 2017: 17). Головний внесок Роберта Діка в цій галузі полягає в «розробці покрокового процесу навчання». Вважається, що зазначена робота замінила “*Pro Musica Nova*” (1974) Ореля Ніколе, завдяки якому Роберт Дік опанував цю техніку. У роботі автор монографії відзначає важливість цілеспрямованої щоденної практики нових технік, сміливість в оволодінні нових можливостей у грі на інструменті. Крім цього, автором докладно описується метод та режим занять. Педагог-теоретик наводить приклади з класичного репертуару флейти, де прийом циркулярного дихання надав би виконанню більш високий рівень (Keeling, 2017: 191).

У 1989 році виходить друге видання “*The Other Flute: A Performance Manual of Contemporary Techniques*”. Це видання конструктивного керівництва для флейтистів і композиторів з виконання розширених технік включає великі таблиці аплікатури для мультифоніки, мікротонів, альтернативної аплікатури тощо. Роз’яснюються способи виконання таких технік, як *flutter-tonguing*/тремтячий язик, *tongue ram*, *jet whistle*/реактивний свисток та інші техніки. Друге видання доповнене фотографіями, деякими виправленнями щодо першого випуску (Keeling, 2017: 191).

Хронологія сольних альбомів Роберта Діка

У 1981 році був випущений перший сольний альбом оригінальних творів композитора-виконавця “*Whispers and Landings*”. До дебютного альбому увійшло сім оригінальних композицій для флейти, пікколо, басової флейти, а саме: “*Flames Must Not Encircle Sides*”, “*Piece in Gamelan Style*”, “*Or*”, “*Young Teeth*”, “*The Might Equal C10*”, “*Whispers and Landings*”, “*Glimpse from the Blimpse*”. Цей альбом став миттєвою інвестицією Роберта Діка як важливого та далекоглядного флейтиста.

У 1986 році флейтист-композитор випускає другий сольний альбом “*The Other Flute*”, до якого увійшли найвідоміші твори Роберта Діка, композиторів ХХ століття, аранжування композицій Еріка Долфі, Нікколо Паганіні, а саме: аранжування Роберта Діка творів Еріка Долфі “*Gazzelloni*”, Нікколо Паганіні “*Caprice in E, op. 1, no. 15*”; оригінальні композиції Роберта Діка “*Flying Lessons Vol. I*” (I–VI), “*News?*”, “*Afterlight*”; твір Едгара Вареза “*Density 21.5*”.

У 1991 році виходить наступний альбом “*Ladder of Escape 5*” із записами оригінальних творів Роберта Діка, а також творів для флейти композиторів ХХ століття, а саме: Лучано Беріо “*Sequenza*”, Клода Дебюссі “*Syrinx for bass flute*”, Кадзуо Фукусіма “*Mei*”, Роберта Морріка “*Raudra*”, Даніеля Азії “*Plum/Dream Sequence II*”, композиції Роберта Діка “*Flames Must Not Encircle Sides*”, “*Lookout*”, “*Anamnesis*”, “*Flying Lessons Vol. II*”.

У 1995 році випускається альбом Роберта Діка “*Worlds of If*”. Твори, що увійшли до цього альбому, були створені композитором внаслідок захоплення науковою фантастикою. Роберт Дік створив музику, яка відкриває уявний політ у внутрішні та зовнішні виміри. До альбому увійшли такі твори: “*If*”, “*Density 21.5.6.7.and 8*”, “*Re-Illuminations*”, “*Lapis Blues*”, “*Sea of Stories Remix*”, “*Eye in the Sky*”, “*Steambird*”.

У 2001 році виходять три диски Роберта Діка та Лоренцо Кавасанті (Lorenzo Cavasanti) “*Twelve Fantasias for Flute Solo*”, на яких було записано «Дванадцять фантазій» для флейти Георга Філіпа Телемана.

У 2016 році виходить оригінальний сольний альбом Роберта Діка “*Our Cells Know*”, до складу якого увійшли такі твори композитора: “*Mitochondrial Ballet*”, “*Aura Aurora*”, “*Afterimage, Before*”, “*Efflorescence*”, “*On the Restless Seas of Time*”, “*Our Cells Know*”.

Роберт Дік своєю виконавською майстерністю, композиторською оригінальністю, новаторським підходом змінив, перевизначив і заново винайшов флейту і написав для неї унікальну музику.

Деніел Азія стверджує, що: «У час музичної поверховості, тривіальності, ажіотажу та повсюдного маркетингу та закупівлі того, що здебільшого не має сенсу, Роберт Дік – віртуозний флейтист, революційний піонер, чудовий композитор і геній/провидець – є справжньою справою. Його зусилля будуть відчуватися ще дуже-дуже довго» (Asia, 2014).

Висновки. Роберт Дік продовжує багатівікову традицію флейтистів, а саме: розширює межі інструмента за допомогою своїх творів, записів, імпровізацій, експериментів над звуковим діапазоном інструмента, створення нових моделей інструмента ХХІ століття. Музична філософія Роберта полягає в тому, що будь-який інструмент може виконувати різноманітну музичну роль. Він вважає, що флейта здатна відтворювати будь-який уявний звук, наприклад, як синтезатор, керований людиною. Його підхід до музики складається з трьох концепцій: твори, імпровізація, інструмент. Наслідуючи свої філософські музичні переконання, які реалізовувалися за допомогою флейти, він винайшов безліч звуків. Творчий художник кінця ХХ – поч. ХХІ ст.ст. володіє такими музичними напрямками, як *world musics*, *електрична та електронна музика*, *природні звукові явища*.

Список використаних джерел:

1. Asia D. Hold Dear: On Robert Dick. *Huffington Post*. URL: http://www.huffingtonpost.com/daniel-asia/music-i-mostly-hold-dear-_7_b_5619222.html (дата звернення: 24.02.2022).
2. Bijsterveld K., Schulp M. Breaking into a World of Perfection. *Social Studies of Science*. 2004. Vol. 34, No. 5. P. 649–674. URL: <https://doi.org/10.1177/0306312704047171> (дата звернення: 24.02.2022).
3. Fernqvist C. The contemporary flute: Designs and concepts. *Academia.edu – Share research*. URL: https://www.academia.edu/6304568/The_Contemporary_Flute_Designs_and_Concept (дата звернення: 24.02.2022).
4. Fether D.C. A Discussion of Contemporary Flute Design and the Issues Surrounding these Developments: Major Project. 2005. 109 p. URL: https://www.kingmaflutes.com/documenten/fether_diss.pdf (дата звернення: 24.02.2022).
5. Keeling M. Worlds of If: Analyses of the Composed and Improvised Works of Robert Dick : Doctoral dissertation. New York, 2017. 229 p. URL: https://academicworks.cuny.edu/gc_etds/2176/ (дата звернення: 24.02.2022).
6. Rees C. Robert Dick. *Pan: The Flute Magazine*. 2008. Vol. 27, No. 2. P. 17. URL: <https://static1.squarespace.com/static/5c855f1c65a70789cd2b4ed7/t/5e4c62ce0047eb21396bbf2e/1582064349562/BFS-2008-06-journal.pdf> (дата звернення: 24.02.2022).
7. Shephard E. The Glissando Headjoint : Master's thesis. Queensland, 2020. 132 p. URL: <https://doi.org/10.25904/1912/513> (дата звернення: 24.02.2022).
8. Перцов М.О. Сучасні модифікації флейти та їх використання в музичній практиці. *Young Scientist*. 2017. Т. 10, № 50. С. 312–316. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/72.pdf> (дата звернення: 24.02.2022).

References:

1. Asia, D. (2014). Music I (Mostly) Hold Dear: On Robert Dick. *Huffington Post*. Retrieved from: http://www.huffingtonpost.com/daniel-asia/music-i-mostly-hold-dear-_7_b_5619222.html.
2. Bijsterveld, K., & Schulp, M. (2004). Breaking into a World of Perfection: Innovation in Today's Classical Musical Instruments. *Social Studies of Science*, 34(5), 649–674. Retrieved from: <https://doi.org/10.1177/0306312704047171>.
3. Fernqvist, C. (2012). The contemporary flute: Designs and concepts. *Academia.edu – Share research*. Retrieved from: https://www.academia.edu/6304568/The_Contemporary_Flute_Designs_and_Concept.
4. Fether, D.C. (2005). *A Discussion of Contemporary Flute Design and the Issues Surrounding these Developments*. Major Project. Retrieved from: https://www.kingmaflutes.com/documenten/fether_diss.pdf.
5. Keeling, M. (2017). *Worlds of If: Analyses of the Composed and Improvised Works of Robert Dick*: Doctoral dissertation. Retrieved from: https://academicworks.cuny.edu/gc_etds/2176.
6. Pertsov, N.O. (2017). Suchasni modyfikatsii fleity ta yikh vykorystannia v muzychnii praktysi [Modern versions of flutes and their use in musical practice]. *Young Scientist*, 10(50), 312–316. Retrieved from: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/72.pdf>.
7. Rees, C. (2008). Robert Dick. *Pan: The Flute Magazine*, 27(2), 17. Retrieved from: <https://static1.squarespace.com/static/5c855f1c65a70789cd2b4ed7/t/5e4c62ce0047eb21396bbf2e/1582064349562/BFS-2008-06-journal.pdf>.
8. Shephard, E. (2020). *The Glissando Headjoint*: Master's thesis. Retrieved from: <https://doi.org/10.25904/1912/513>.